

Література

1. Огляд банківського сектору // Вісник НБУ. – 2017. - Випуск 2. - С. 2.
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 року (редакція від 01.01.2017 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679>
3. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 року (редакція від 01.01.2017 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679>
4. Клименко А. Чи повинен НБУ платити за боргами збанкрутілих банків / А. Клименко // Закон і бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/120857>
5. Рибалка С. НБУ і банки: хто нести відповідальність? / С. Рибалка // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua>
6. Офіційний веб-сайт Вишого адміністративного суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vasu.gov.ua>

УДК 343.21

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Скірський І.В. – к.ю.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки THEU

Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб належить до числа надзвичайно складних питань у теорії кримінального права. У зв'язку з цим серед науковців у галузі кримінального права ця проблема вирішувалася неоднозначно. Так, проти кримінальної відповідальності юридичних осіб у свій час виступили видатні вчені-криміналісти, зокрема М.І. Бажанов, Н.Ф. Кузніцова та інші. Однак дану проблему в теоретичному плані намагався розв'язати російський вчений Б.В. Волженкін, які пропонував розмежувати поняття «суб'єкт злочину» «суб'єкт кримінальної відповідальності». Він акцентував увагу на тому, що злочин може вчинити фізична особа, яка володіє для цього необхідними кримінальними ознаками, але при цьому підлягати кримінальній відповідальності можуть не тільки фізичні особи, а й юридичні особи [1, с. 25-26].

На законодавчому рівні перші кроки щодо відповідальності юридичної особи в Україні були здійснені у 2009 році коли Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», але цей закон довго не проіснував і у 2010 році він втратив чинність.

Новою спробою законодавця щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» від 23 травня 2013 року Загальна частина Кримінального кодексу України (далі - ККУ) доповнена новим розділом XIV-І «Заходи кримінально-правового характеру щодо

юридичних осіб» [2].

Таке законодавче рішення не являється суто українським «ноу-хау».

Міжнародний досвід свідчить, що в різних державах існує кримінальна відповідальність юридичних осіб. Так, на основі принципу винної кримінальної відповідальності фізичної особи за вчинення злочину (за умови, що фізична особа вчиняє злочин в інтересах юридичної особи), то в цьому випадку юридична особа підлягає кримінальній відповідальності [3, с. 7].

Від тепер до юридичних осіб можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру: а) штраф; б) конфіскація майна; в) ліквідація. Слід зазначити щодо юридичних осіб штраф та ліквідація можуть застосовуватися як основні міри кримінального правового характеру, а конфіскація майна - лише як додатковий.

Але даний закон дуже суперечливий і не відповідає концептуальним засадам кримінальної відповідальності, що сформульовані законодавцем в чинному кримінальному кодексі.

Відповідно до ч. 1 ст. 2 ККУ підстави кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить склад злочину. Із даної норми витікає, що суб'єктом вчинення суспільно небезпечного діяння може бути лише і тільки фізична особа (частина 1 статті 18 ККУ), які притаманні такі ознаки: а) осудність; б) відповідний вік.

Одним із принципів кримінального права це відповідальність за наявності вини. Цей принцип ґрунтується на положенні статті 62 Конституції України в якій проголошується, що особа вважається не винуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному

покаранню доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду відповідно до закону [4]. Дане положення конституції знайшло своє втілення в ККУ, а саме: виність – обов'язкова ознака злочину частини 1 статті 11, так і суб'єктивної сторони складу злочину. Подальше визначення вини в статтях 24 і 25 ККУ у формі умисла і необережності. Отже вина є передумовою кримінальної відповідальності і покарання.

Ще один принцип характерний для кримінального права і його суть полягає в тому, що тільки особа, яка вчинила злочин, може нести за нього кримінальну відповідальність і підлягати кримінальному покаранню, ніякі інші особи (в тому числі родичні) не можуть бути притягнуті до відповідальності.

На відміну від інших галузей права (адміністративного, цивільного тощо) тільки фізична особа може нести кримінальну відповідальність за скоєне діяння. Тому у статті 18 ККУ зазначається, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наступити кримінальна відповідальність. Зміст названої статті ще раз підкреслює особистий характер відповідальності фізичної особи за свої дії (бездіяльність), які по своєму характеру є суспільно небезпечні і спричинили, передбачені законом кримінальні наслідки [5, с. 11; с. 130].

При вчиненні злочину у співучасі до відповідальності притягуються, окремі її співучасники за скоєння ними особисті дії. Статті 29, 30 ККУ встановлюють особисту відповідальність виконавця, організатора

підбурювача та пособника. Ознаки, що характерезують особу окремого співучасника ставляться у вину певному певному співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини ККУ як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій вионавця, ставляться у вину лише співучаснику який усвідомлював цю обставину (ч. 3 ст. 29 ККУ) [6, с. 146].

Особистий характер виявляється в тому, що покарання також носить персональний, особистий характер і може застосовуватися до особи, яка визнана судом виною вчиненні злочину.

Законодавчі новели щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб необхідним рішенням на сьогодні для розв'язання державних завдань, але вони повинні мати правове обґрунтування і відповідати досягненням кримінальної науки.

Зазначені у вищеназваному законі від 23 травня 2013 року окремі його положення, по-перше, не відповідають (навіть суперечать) Основному закону нашої держави; по-друге, не узгоджуються з основними принципами кримінальної відповідальності, які є основними фундаментальними засадами відповідальності і покарання у кримінальному праві.

Отже, як підсумок, ми стверджуємо, що даний закон, вніс в кримінальне законодавство та практику його застосування значні труднощі стосовно реалізації його положень, а в кінцевому результаті вони негативно вплинуть на стан законності в нашій державі.

Література

1. Волженкин Б.В. Уголовная ответственность юридических лиц / Б.В. Волженкин. -СПб.: Юридический ин-т.- 1998. – 39 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб // Відомості Верховної Ради. – 2014. - № 12. - Ст. 183.
3. Михайлов О.О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.О.Михайлов, Академія адвокатури України. – К., 2008. – 18 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року (редакція від 30.09.2016 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - Київ- Харків: Юрінком Інтер. - Право, 2002. – 416 с.
6. Харитонов С.О.Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб в системі кримінального законодавства України / Харитонов С.О. // Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування: матеріали Всеукр.-практ.конф., м. Одеса, 7 лют. 2014. - Одеса. - С.145 - 147.
7. Яценко А.М. Заходи кримінально-правового характеру: поняття, зміст і сутність / А.М. Яценко // Форум права. - 2013. - №3. - С. 775-783.
8. Яремко Г.З. Система заходів кримінально-правового характеру / Яремко Г.З. // Часопис академії адвокатури України (том 7). - 2014. - №4 (25). - С.89-96.